

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮร์มันนินิวติก (hermeneutic phenomenological method) เพื่อบรรยายและอธิบายประสบการณ์ของผู้สูงอายุในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งมีวิธีการวิจัยดังนี้

สถานที่ศึกษา (Setting)

ชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดทางภาคใต้ โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากที่พักของผู้ให้ข้อมูล ที่ผู้วิจัยสามารถติดตามเยี่ยมบ้านได้ และบ้านหมอพื้นบ้านในจังหวัดดังกล่าว (ข้อมูลได้มาจากผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม)

ผู้ให้ข้อมูล (Participants)

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคข้อเข่าเสื่อมทั้งเพศชายและหญิง และมารับการตรวจรักษาที่ห้องตรวจศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ หรือห้องตรวจจอร์โรบิติกส์ แผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ในจังหวัดทางภาคใต้ และ/หรือมารับการตรวจรักษาที่บ้านหมอพื้นบ้าน ด้วยอาการปวดข้อเข่าเสื่อม จำนวน 10 ราย โดยผู้ให้ข้อมูลมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีประสบการณ์การบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน (เช่น การใช้สมุนไพร การอบ การประคบ และการนวด เป็นต้น) และหากเลิกใช้ต้องมีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน
2. พูดและสื่อสารภาษาไทยได้เข้าใจ
3. ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัยและอนุญาตให้มีการติดตามเยี่ยมที่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instrument)

ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ตามที่ต้องการ นอกจากนี้ยังมีเครื่องมืออื่นประกอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. เทปบันทึกเสียงจำนวน 1 เครื่อง

2. ม้วนเทปบันทึกเสียงสำหรับการบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
3. กล้องบันทึกภาพ
4. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป จำนวน 9 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพในอดีต อาชีพปัจจุบัน รายได้ และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาอาการปวดเข่า

ส่วนที่ 2 แบบบันทึกประวัติการเจ็บป่วย จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้ อาการเจ็บป่วยปัจจุบัน ข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลแผนปัจจุบัน ประวัติการมีโรคประจำตัว และการรักษา และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน

ส่วนที่ 3 แนวคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การเลือกใช้การรักษาด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน การรักษาแบบพื้นบ้านที่ใช้วิธีการอย่างไรบ้าง ผลลัพธ์ที่ได้จากการใช้ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้และปัญหา และอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อม ซึ่งเป็นแนวคำถามปลายเปิด ในแต่ละข้อจะมีคำถามย่อย เพื่อเจาะลึกข้อมูล ให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบาย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาปรัชญาของแบบการวิจัย และร่วมพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้ที่มีคุณสมบัติเหมือนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และนำคำถามที่สร้างขึ้นนี้ไปทดลองใช้ โดยศึกษานำร่องในผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 ราย หลังจากนั้นตรวจสอบแก้ไขโดยอาจารย์ที่ปรึกษา และได้รับการตรวจสอบคุณภาพอีกครั้งโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ จำนวน 1 ท่าน อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านอนามัยครอบครัว 1 ท่าน และแพทย์ เวชศาสตร์ชุมชน 1 ท่าน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบไปปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collection of the Data)

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ

1.1 การเตรียมตัวของผู้วิจัย เป็นขั้นตอนที่จำเป็นและมีความสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้เตรียมตัวในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1.1 ศึกษาความรู้เชิงวิชาการให้พร้อม โดยเตรียมความรู้เกี่ยวกับแนวคิด

อาการปวดข้อเข่าเสื่อมในผู้สูงอายุ แนวคิดการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถาม ให้มีความครอบคลุมให้มากที่สุด และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และการอธิบายปรากฏการณ์ของผู้สูงอายุในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน

1.1.2 การเตรียมความรู้ด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา โดยศึกษาปรัชญา แนวคิดหลักการ ตลอดจนวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ อันจะนำไปสู่การศึกษาที่ถูกต้อง และครอบคลุมปรากฏการณ์ให้มากที่สุด

1.1.3 การเตรียมความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาจากทฤษฎี ด้านเทคนิคการสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึกภาคสนาม และการเขียนรายงาน เพื่อให้เกิดทักษะในการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมและลึกซึ้ง

1.1.4 การเตรียมความรู้เกี่ยวกับสถานที่ศึกษา โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการให้บริการผู้ป่วยของศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ หอจดตรวจออร์โธปิดิกส์ แผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล และบ้านหม้อพื้นบ้าน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 การเตรียมหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำหนังสือจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถึงหัวหน้าฝ่ายบริการพยาบาลของโรงพยาบาล เพื่อขออนุญาต และขอความร่วมมือในการทำวิจัย พร้อมทั้งติดตามผลการอนุมัติจากหน่วยงาน

1.3 การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างโดยอาศัยแนวคิดจากทฤษฎี และทบทวนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแนวคิดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมในผู้สูงอายุ แนวคิดการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน เพื่อให้แนวคำถามมีความเหมาะสม และครอบคลุมในประเด็นที่ทำการศึกษา

1.4 การศึกษานำร่อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษานำร่อง โดยศึกษาในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนดจำนวน 2 ราย เพื่อทดลองใช้และปรับปรุงเครื่องมือ ก่อนที่จะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง และเพื่อฝึกทักษะของเทคนิคต่างๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

2. ขั้นตอนการ

2.1 การสร้างสัมพันธภาพ ในผู้ให้ข้อมูลที่มารับบริการที่คลินิก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างสัมพันธภาพตามขั้นตอนดังนี้

2.1.1 ผู้วิจัยเริ่มจากการเข้าพบหัวหน้าฝ่ายบริการพยาบาล เพื่อแนะนำตัวและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวาจาอีกครั้ง หลังจากนั้นแนะนำตัวกับหัวหน้าศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และหัวหน้าแผนกผู้ป่วยนอก พร้อมทั้งแสดงหนังสืออนุญาตให้เก็บข้อมูล

2.1.2 การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล โดยเริ่มจากค้นหาผู้ให้ข้อมูลด้วยการสอบถามพยาบาลหน้าห้องตรวจทั้งสองแห่ง ทำให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด 7 ราย และในจำนวนนี้เป็นหมอพื้นบ้าน 1 ราย หลังจากนั้นจึงแนะนำตัวพร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัย ตลอดจนอธิบายขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสรุป พร้อมทั้งพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล และขออนุญาตศึกษาประวัติของผู้ให้ข้อมูลจากทะเบียนประวัติ ตลอดจนติดตามสัมภาษณ์ต่อที่บ้าน หรือบ้านหมอพื้นบ้าน เพื่อศึกษาและบันทึกวิธีการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผลของการบำบัด ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค ที่ผู้สูงอายุได้รับขณะใช้การบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน

2.1.3 การสร้างสัมพันธภาพกับหมอพื้นบ้าน หลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหมอพื้นบ้านจากผู้สูงอายุโรคข้อเข่าเสื่อมแล้ว ผู้วิจัยจะติดตามผู้สูงอายุไปยังบ้านหมอพื้นบ้าน โดยผู้วิจัยเริ่มจากการสร้างสัมพันธภาพที่ดีด้วยการแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ในการศึกษาและได้อธิบายขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสรุป ตลอดจนขอความร่วมมือในการเข้าไปสังเกตในสถานให้บริการ พร้อมทั้งขอบันทึกขั้นตอนที่หมอพื้นบ้าน ใช้ในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อม

2.2 การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลที่มารับบริการที่บ้านหมอพื้นบ้าน เนื่องจากในช่วงที่ทำการเก็บข้อมูล ไม่มีผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมเข้ารับการรักษาที่บ้านหมอพื้นบ้าน แต่จากการสอบถาม และได้รับความร่วมมือจากภรรยาหมอพื้นบ้าน ได้พาผู้วิจัยไปพบ และแนะนำให้รู้จักกับผู้สูงอายุเหล่านั้น จึงได้ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มอีก 3 ราย หลังจากนั้นจึงแนะนำตัวพร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัย ตลอดจนอธิบายขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสรุป พร้อมทั้งพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลและขออนุญาตสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาและบันทึกวิธีการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผลของการบำบัด ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค ที่ผู้สูงอายุได้รับขณะใช้การบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วย

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

2.3 การพิทักษ์สิทธิและจรรยาบรรณของนักวิจัย เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ผู้วิจัยต้องพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลในเรื่องส่วนตัว ทศนคติ ความคิด ความรู้สึกใน แต่ละเหตุการณ์ของการเจ็บป่วย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลในด้านการรักษาความลับ การ ถูกคุกคาม จากการสัมภาษณ์ในประเด็นคำถามที่เจาะลึก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกและ ความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจรรยาบรรณของนักวิจัยและพิทักษ์สิทธิ ผู้ให้ ข้อมูลดังนี้

2.3.1 ก่อนสัมภาษณ์ผู้วิจัยแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือ ในการให้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล โดยแจ้งให้ทราบว่าจะขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ของ ผู้สูงอายุ ในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน ขณะเข้าร่วมวิจัยหากผู้ให้ ข้อมูลไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูล สามารถปฏิเสธหรือออกจากการศึกษาได้ตลอดเวลา

2.3.2 อธิบายให้ทราบว่า ขณะสัมภาษณ์จะขอบันทึกเสียงด้วย เพื่อความสะดวก และถูกต้องในการจดบันทึกข้อมูล ขณะบันทึกเสียงหากผู้วิจัยไม่พร้อมที่จะให้บันทึกเสียง สามารถ ที่จะหยุดบันทึกเสียงขณะใดก็ได้ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยใช้นาม สมมติ ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.3.3 อธิบายให้ทราบว่าขณะสัมภาษณ์จะขอบันทึกภาพขั้นตอนและวิธีการ ต่างๆ ที่ผู้สูงอายุใช้ในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน หากผู้ให้ข้อมูล ปฏิเสธที่จะให้บันทึกภาพก็สามารถบอกแก่ผู้วิจัยได้

2.3.4 แจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบถึงระยะเวลาในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง โดยประมาณ 45 นาที – 1 ชั่วโมง แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล โดยใช้ เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีดังนี้

2.4.1 การสัมภาษณ์ (interviews) ผู้วิจัยจะให้ความสนใจเกี่ยวกับ การให้ความ หมายของ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ รายละเอียด หรือข้อปลีกย่อยต่าง ๆ ในประเด็นที่จะทำการศึกษา โดยระยะเวลาในการสัมภาษณ์จะขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และความพร้อมในการให้ข้อมูลของ ผู้ให้ข้อมูล การสัมภาษณ์จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ร่วมกับการ ตะล่อมกลุ่มมเกลลา (probes) โดยจะใช้คำถามปลายเปิด ให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าถึงประสบการณ์ ต่างๆ และความรู้สึกต่างๆ ผู้วิจัยจะถามต่อเนื่องจากคำตอบเดิมที่ผู้ให้ข้อมูลเล่า เพื่อเจาะลึกและ

สืบค้นในประเด็นที่ต้องการ โดยผู้วิจัยจะต้องมีสติ และคิดอยู่ตลอดเวลาว่า ต้องการจะถามอะไร ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ระบายความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ได้อย่างเป็นอิสระ โดยมีรายละเอียดที่สมบูรณ์ และองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นภาพของประสบการณ์อย่างชัดเจน โดยเริ่มสัมภาษณ์ ภายหลังจากได้รับความไว้วางใจ ยินยอม และให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล สามารถแสดงออกถึงความคิดได้อย่างเป็นอิสระ ส่วนเวลาในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล ครั้งแรกประมาณ 1 ชั่วโมงถึง 1 ชั่วโมง 30 นาที ครั้งหลังประมาณ 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ระหว่างการเก็บข้อมูล หลังจากการสัมภาษณ์ครั้งแรกเสร็จสิ้น ผู้วิจัยจะทำการนัดผู้ให้ข้อมูล เพื่อสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ในกรณีที่ต้องการคำอธิบายเพิ่มเติม หรือต้องการการยืนยัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสมัครใจ และความยินยอมของผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง ทำเช่นนี้ไปจนกว่าข้อมูลจะมีความอิ่มตัว (saturation of data)

2.4.2 การสังเกต (observations) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observations) โดยสังเกตพฤติกรรม และขั้นตอนในการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งจะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบสามเฝ้าของข้อมูล และเพื่อให้สามารถมองประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ เหมือนกับผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อม (world) ของผู้ให้ข้อมูล

2.4.3 การจดบันทึกภาคสนาม (field notes) กระทำร่วมกับการสัมภาษณ์ และสังเกตพฤติกรรมขณะบำบัดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน บรรยากาศ และสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยบันทึกสรุปสั้นๆ ส่วนรายละเอียดนำมาบันทึกภายหลัง

2.5 การแปลผลข้อมูลรายวัน หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวัน ผู้วิจัยทำการแปลผลข้อมูลรายวัน โดย

2.5.1 นำข้อมูลที่ได้มาบันทึกให้เป็นระเบียบทุกวันหลังการสัมภาษณ์ โดยนำมาถอดเทปเป็นข้อมูลเชิงบรรยาย เพื่อบันทึกเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขณะสัมภาษณ์

2.5.2 อ่านข้อความจากการถอดเทป เพื่อเลือกข้อความที่เป็นคำบรรยายของผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก การให้ความหมายการบำบัดอาการปวดข้อเข่าเสื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านและทำการตรวจสอบข้อความที่ยังไม่ชัดเจนและครบถ้วน เพื่อที่จะนำข้อความนั้นไปสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป

2.6 การสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลสิ้นสุดเมื่อข้อมูลมีความอิ่มตัว (saturation of data) โดยพิจารณาจากการข้อมูลที่ได้มีความซ้ำ ๆ กัน หรือไม่มีข้อมูลใหม่ ๆ

เพิ่มขึ้นจากเดิมและผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจตรงกันในข้อมูลที่ได้รับ

2.7 การตรวจสอบข้อมูลรายวัน ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นถูกต้องและตรงกับคำบรรยายและอธิบายของผู้ให้ข้อมูลจริง โดยกำหนดการตรวจสอบข้อมูลไว้ 2 วิธีคือ

2.7.1 การตรวจสอบความตรง (validity) ผู้วิจัยตรวจสอบความตรงของข้อมูลโดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต ที่ได้บันทึกอย่างเป็นระเบียบ มาสรุปย่อๆ แล้วนำกลับไปย้อนถาม ผู้ให้ข้อมูลว่าเป็นจริงหรือตรงกับความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลหรือไม่

2.7.2 การตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธีวิทยาการ (methodological triangulation) คือตรวจสอบโดยใช้วิธีการในการรวบรวมข้อมูล ทั้งวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และวิธีการสังเกตควบคู่กัน

2.8 การตรวจสอบข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เป็นข้อสรุปเบื้องต้น (preliminary) หรือการแปลความเบื้องต้น อ่านทบทวนให้ผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายฟัง เพื่อยืนยัน และตรวจสอบความถูกต้องของข้อสรุปเป็นครั้งสุดท้าย โดยทำเช่นนี้กับผู้ให้ข้อมูลทุกรายที่ทำการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยดัดแปลงขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยาของ โคลไลซี (Colaizzi, 1978 cited by Beck, 1994) ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายในงานวิจัยทางการแพทย์เชิงปรากฏการณ์วิทยา (Scannell-Derch, 1996; Imeson & Mc Murray, 1996; Paavilainen & Astedt-Kurki, 1997) และสอดคล้องกับวิธีการที่ผู้วิจัยใช้ในการตรวจสอบข้อมูล ขั้นตอนดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

1. อ่านคำบรรยายหรือข้อมูลทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลหลายๆครั้งเพื่อให้เข้าใจเนื้อหา หรือปรากฏการณ์ที่สำคัญ (acquired or feeling for them)
2. ดึงข้อความหรือประโยคสำคัญๆ (extract significant phrases or statement) ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของการบำบัดอาการปวดข้อเข้าเสียดด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่นการให้ความหมาย ชนิดของการบำบัด และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้ เป็นต้น
3. นำข้อความหรือประโยคที่สำคัญมากำหนดความหมายในแต่ละประโยค (formulating meaning) และนำไปตรวจสอบความตรงกับผู้ให้ข้อมูลนั้น

4. นำข้อความหรือหรือประโยคที่กำหนดความหมายแล้ว มาจัดรวมเป็นหัวข้อ (organize the formulated meaning into clusters of themes) ซึ่งเป็นหัวข้อที่สอดคล้องกับข้อความ หรือประโยคสำคัญ และนำหัวข้อทั้งหมดย้อนกลับไปตรวจสอบกับข้อมูลเบื้องต้น เพื่อตรวจสอบความตรงของข้อมูลอีกครั้ง

5. อธิบายปรากฏการณ์ การนำบทความการปวดข้อเข่าด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างละเอียดครบถ้วน (exhaustive description of the phenomenon) โดยเขียนให้มีความต่อเนื่อง และกลมกลืนกันระหว่างข้อความ หรือประโยคความหมาย และหัวข้อต่างๆ

6. นำคำอธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดไปรวมกัน และสรุปเป็นโครงสร้างพื้นฐานของปรากฏการณ์ (essential structure of the phenomenon) เพื่อสรุปเป็นแนวคิดของประสบการณ์ และสื่อให้ตรงกับปรากฏการณ์จริงภายใต้การศึกษา

7. ตรวจสอบความตรงของปรากฏการณ์ (final validating step) เป็นการตรวจสอบปรากฏการณ์ ที่ประกอบด้วยประสบการณ์จริงที่สำคัญๆของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยนำข้อสรุปของปรากฏการณ์ ไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบว่า มีความเป็นจริงตามที่บรรยาย และอธิบายมาหรือไม่ เพื่อให้ได้ข้อสรุปสุดท้ายที่สมบูรณ์ และเป็นข้อค้นพบที่ได้จากประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อ ก่อนสรุปเป็นประสบการณ์ของผู้สูงอายุในการนำบทความการปวดข้อเข่าเชื่อมด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน